گەور□ بە! … سروە ساڵەیی

گەورە بە
لەکامڵ بوون
چەندو چونەکانی تەمەن
ڕنوکەکانی ڕۆژگار
لەوچرچولۆچانەی هێڵ دەکێشن
بەبەرۆکی ڕووکارتەوەو…وبێ ئیزن دەنیشن
مەترسە
کە تەمەن هەڵکشا
ئازادانە ڕێ دەکەی، بە نیوقەدی ..ڕێگا و بانەکان
لە ڕۆخی شۆستە وشەقامەکان… ئۆقرەدەگری
کتێبێکی هۆنراوەی دڵداری لە ئامێزت
هەنگاوەکانت سست..
خولیای خۆت دەبی ب□ بەردەمی عەوامەوە
ئەوان..
بە تیلی چاوەکانیان بزەیەکت بۆدەکەن
بڕێکیان سەردەلەقێنن..
گەمەی ئەو دەمی بەتینترە ،
ئەشق سەخترە،
نیگاکان ڕاستگۆترن ،
تو لەوەگەڕێ تەمەن مەودا..
جەستە هێز ..
هیوا گڕی ..
سەرولێژە
چما
کێ؟
حاڵیە لەو ئاوازەی لە تۆنی تار_ێك
دەردەچێت
کەلە باوەشی ئیسقانە تەژەکان خۆی مەڵاس دایە
خێرا خێرا
گڵپە دەکا وگڕدەگرێ…
تا تەمەن هەڵنەکشێ لە سەودایە ناگەی
ئاخر قەد نازانی
چەند سەرشێتانە تاودەدا
ئەو دڵە!

كە تەمەن سەرولێژ بوو
تێدەگەی ئەشق بەچاو نابینرێ
ل□ نێوپەنجەكانی هەست
لە ڕەنگی ئێوارەیەكی لانەواز دەمەو ئاوابوونی خۆرەتاو
كە دڵ دادەخورپێ!
لەتاشەبەردێكی دوور□ پەرێز وشەیەك هەڵكەنراوە
پیتێك سەردەكا
بەرەبەیانێك كە سروە لەپەنای پەنجەرەی ژوورەكەت
بۆی گوڵەبەیبونێكی كێویت بۆدەهێنێ
بیرت دەخاتەوە
لەكوێ
خۆی حەشاردایە

چاوەكانت دادەخەیت و خەیاڵی
گلێنەكانی
وتاڵە ژێیەكانی پرچی و
ئەو وشە نەرمانەی لە دوورەوە
درکت پێدەکرد …
بێ ئەوەی
بوێری ئەوت کرد بێ
لێیان حاڵی بیت …خۆت تەواو گێل کردبوو!
كەوا بوو تەمەن
ئەندێشە قۆڵبەست
ناكا..
نامەكانی دڵ هەموو ڕۆژ لەنوێبونەوەیە
ئاوا نابێت!

كە تەمەن هەڵكشا
لە چاخانەكەی نیوجەرگی شار تا شەكەت دەبیت
لەوپەڕی مێزێك بەخەیاڵێكەوە ڕۆژنامەیەك
هاونشینت دەبیت و
بەكاوەخۆ
وشە لێكترازاوەكان …دەلكێنیت
هەموو ئامانج بۆ گەیاندنی

پیتەكانی ناوی خۆت بە
ناوی ئەو ..دەبێت ،
كە لەناوی خۆت
پیتێكی ئەو دەدۆزیەوە ،خێرا خێرا پەڕەكانی ڕۆژنامەكە
ئەودیو دیو ..دەكەی
تا هۆنراوەیەك هەواڵێك
مانشێت_ێك
بە وشەیەك لەناوی ئەو بدوێ

كە تەمەن هەڵكشا
تابلۆكانی ژیان وتێڕوانینەكان
ڕوونتر لە چوارچیوەكانی بینین دەردەكەون
كێوە وەهمیەكان
ڕاستتر بەردەكەون
ئیدی هەموو شاردراوەكان لە نوكی بزمارێكی بێ بەزەیی
دەكەن
ئەستۆی ڕۆژگار خامۆش دەكرێ
لەهیچ سڵ ناكرێ
ڕۆژانە
دەستە جلێكی جوان دەقونوشت
ئامرازەكانی خۆشبەختی لە ساكێكی
بچوك ،
ئامادەی… بۆ هەر سەفەرێك
كەس
سەلیقە ناكا كۆمەڵێ پرسیاری بێ سەروشوێنت
بەگژ دا_كا
و ئارامتر
چاویلكەكەت لە نیو دەستەكانت دەگری
پەستانە بێهۆدەكانی
هەموو چركەیەك
نایانقرنجێنتەوە!

كە گەورە دەبی
بێ چاوداختن لە دوێنێ دەڕوانی
بۆ لەدەستدانی كەس پەشۆكاو نابیت
سارد..سارد

دەست دەخەیتە تاڵەکانی پرچتەوە
کە ختۆکەی کڕێوە دایپۆشیوون
ئەوجا
یەکتر دەدۆزینەوە
چیتر بە دوای مەچەکی ڕێکەوت ناکەوین
ئێوارەیەکی نیسان …بەدەم شەست□ بارانێکی ناوەختەوە
چەترەکانمان توڕدەدەین….
لەژێر پاڵتۆکەت ڕێدەکەین
هێند نیگا و ووردە زەنگیانەکانی خۆشەویستی
لە چەنگی یەکتر کۆدەکەینەوە
تا ڕێگا وون دەکەین
عەیامێك لەکۆڵانی کۆنەکانی منداڵی
ئەو گەڕەك بۆ ئەو گەڕەك
وەك حەوت دەمانە
یادەکانمان
لەپریاسکەی پیری هەڵدەگرین

با بڕوا …
مەترسە لە گەورەبون و هەڵکشانە پەلەکانی
لە نێوپەنجەکانی تەمەن شت گەلێکمان لێکەووت کە
گیرۆدەی خۆی کردبووین
لە پیریدا
دەیاندۆزینەوە و سەرلەنوێ ئاوێزان
دەبینەوە

شیعرو پارادۆکسی واتا… سەدیق سەعید ڕواندزی

ئەوەی زمانی نووسین بە گشتی لە زمانی ئاسایی جیا دەکاتەوە ئەو

ڕەهەندە واتایەیە کە لە ڕێی زمانەوە دەگەیەنرێت.ئەگەرچی گەیاندن یەکێکە لە خاسیەتە دیارەکانی خودی زمان ، وەلێ لە نووسیندا ئەو واتایە قووڵتر دەبێتەوە و فۆڕمێکی ئستاتیکی وەردەگرێت. لە دەقی ئەدەبیدا، مانا هەر تەنها ڕەهەندێکی دیاریکراوی نییە، بەڵکو لە خوێنەوەی هەردەقێکدا، دەکرێ بە چەندین مانای جیاواز بگەین. شیعری نوێ، جیاواز لە شیعری کلاسیك کە کێش و سەروا ڕیتمی دەرەوەی شیعرەکە ڕادەگرن، دەتوانین وەك وێنەیەکی سێ ڕەهەندی ببینین. بەو مانایەی لە شیعری نوێدا، مانا هەر تەنها گوتارێکی ئەبستراکت نییە، بەڵکو دەکرێ بە وێنەیەکی گشتی بە سەریەکەوە، یاخود بە وێنەی جیا جیا ببینرێت.وەلێ ئەوەی لێرەدا بوونی هەیە مانایە لە ڕووی زمانەوانییەوە. چونکە ئەگەر واتا لە زمان دابماڵین، ئەوا بەر هیچ ئاماژەیەکی مانادار ناکەوین. ئەگەر چی لە چوارچێوەی زمانی کوردیدا، وشە لە چوارچێوەی ڕستە مانا دەگەیەنێت،بەڵام مەرج نییە هەموو وشەیەك بەو شێوەیە بێت، وشە هەیە لە گەڵ دەربڕینی واتای تەواویش دەگەیەنێت و پێویست ناکات شڕۆقەی بکەین. بۆنموونە:_ وشەکانی(شەڕۆڵێ بەهاربەخشندە) زۆری دیکەش،لە چوارچێوەی ڕەهەندی مۆرفۆلۆژی خۆیەوە دەخوێنرێنەوە. بەڵام هەندێك لە وشەکانیش، تەنها لە چوارچێوەی ڕستەیەکی دیاریکراو، لە میانەی دانە پاڵ کارێك یان هاوەڵناوێك، مانا دەدات. بۆیە لە زماندا بە گشتی ئەوەی هەیە گەیاندنی واتایەکی دیاریکراوە بۆ شتێك و ئەوەی تریش نەگەیەشتنە بە واتای تەواو.بە درێژایی ئەزموونەکانی شیعری کوردی و بە پێی قۆناغەکان، واتای شیعری دەگۆڕێت، وەلێ ئەوەی دەمێنێتەوە واتای تەواوە، بەو مانایەی کاتێك شیعرێك دەخوێنینەوە، هەست دەکەین واتا وەك ئاماژەیەکی زمانەوانی،دیار یاخود نادیار، هاوشێوەی هێڵێکی درامی درێژ دەبێتەوە لە سەرەتاوە تا بە خاڵی کۆتایی دەگات. بێگومان ئەمەش پەیوەستە بەو پەیوەندییە بابەتی و ئۆرگانیکییەی لە زماندا هەیە. چونکە هەموو دارشتنێك و بیناکردنێك لە زمان، تەواو نابێت ئەگەر وشە ڕستە و ڕستەش دواجار دەق تەواو نەکات.مەرج نییە کۆی دەقێك وەك یەکەیەکی زمانەوانی و بابەتی بە سەریەکەوە واتا بگەیەنێت، بەڵام کاتێ هەمان ئەو دەقە هەڵدەوەشێنینەوە، وێنە و دەربڕینەکان لە یەکتری جیا دەکەینەوە، دەبێ مانای سەربەخۆ بگەیەنن. چونکە زمان ماناو گەیاندنە، ئەگەر زمانیش لەو ئەرکە بنچینەیەی خۆی بەدەربێت، کەواتە ئێمە لە بەردەم دەقێك و نووسینێك، یاخود دەربڕینێك نین، دەرەنجام مانایەك بە دەستەوە بدات. لە شیعری نوێدا، مانا چەمکێکی ئاڵۆزو فرە واتایە، تۆپۆگرافیای شیعری نوێ، جیاواز لە تۆپۆگرافیای شیعری کلاسیك، کە کێش و سەرواو هاوسەروای هەیە، لە سەر یەك ڕیتمی دارشتن و خوێنەوە

بینا نەکراوە، بەڵکو وێنەکان هەندێك جار دیارو ڕاستەوخۆن، هەندێك جاری دیکەش نادیارو پێویست دەکات خوێنەر بە قووڵایی دەقەکە ڕۆبچێت. گرنگ نییە زمان سادەیە یا ئاڵۆز، هەڵگری ڕەگەزێکی ساکارە، یان تەمومژاویی و سیمبول ئامێز، بەڵکو ئەوەی لە شیعردا دەبێ هەبێت مانای شیعرییە. لێرەدا ئێمە نموونەیەك لە شیعری (شێرکۆ بێکەس) دێنینەوە کە چۆن مانا وەك هێلێك لە سەرەتاوە درێژدەبێتەوە، تا کۆتایی و بە ئاکام گەیشتن. بێکەس دەڵێت:

ئەگەر لە ناو شیعرەکانما گوڵ دەراوێژنە دەرەوە..
لە چوار وەرز وەرزێکم دەمرێ.
گەر یار بێننە دەرەوە. دووانم دەمرن.
گەر نان بێننە دەرەوە سیانم دەمرن.
گەر ئازادی بێننە دەرەوە ساڵم دەمرێ و خۆشم دەمرم..

لە بەرامبەر هەر وەرزێکدا، شاعیر ڕووداوێك و کارەساتێکی داناوە، بەو مانایەی ئەگەر هەریەك لە مانە لە شیعرەکانی بێننە دەرەوە،ئەوا وەرزێکی دەمرێ. شێرکۆ بێکەس وەك شاعیرێکی داهێنەر کە چل ساڵ پێشەنگی شیعری کوردی گرتوو لە مێژووی شیعری کوردیدا وێنەی دووبارە نابێتەوە، لەوشیعرەیدا بە جۆرێك مانای شیعری تەواو دەکات، کە وێنەیەکی هونەری جوانی بە شیعرخوێقاندووە. هەموومان دەزانین ساڵ چوار وەرزە، بۆیە لە وەرزی یەکەمەوە، بۆ دووەم و دواتر بۆ سێیەم و پاشانیش بۆ چوارەم دەڕوات، تاکۆی ساڵەکە بە نەمانی ئازادی کۆتایی دێت و ئەویش دەمرێت.ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە ئێمە لەو شیعرەدا دەتوانین واتای شیعری پەرت بکەین بە بێ ئەوەی بینای هونەری دەقەکە تێکبچێت، بەو مانایەی هەر لە نێو ئەو شیعرەدا، ئەگەر دێڕو وێنەکان بە جیاوازو سەربەخۆش بخوێنینەوە، هەر بەر مانای شیعری دەکەوین. ئێمە دەتوانین لە چوار وەرز، تەنها وەرزێك بە ڕووداوێك ببەستینەوە. چونکە شیعرەکە لە بنەڕەتدا هەلگری مانا و دەلالەتی شیعرییە. بە هەمان شێوە دەشتوانین کۆی شیعرەکە بە سەریەکەوە ببینین و بخوێنینەوە.کەچی لای بەشێکی زۆری ئەوانەی ئێستا گوایا شیعر دەنووسن، چونکە شیعر و قسە ڕیزکردن لە یەکتری جیاناکەنەوە، چونکە دەلالەتی شیعر و زمانی میللی لە یەکتری جیاناکەنەوە، ئیدی بۆ ئەوەی هەستی پێ بکەن دەکەونە هەڵەوە. شیعر بەرلەوەی مانا، چێژو جوانی، وێنەی هونەری بێت، بونیادێکی زمانەوانی کۆمەڵێك وشە و دواتر ڕستەیە بە سەر یەکەوە. کە سەرەنجام هەموویان واتایەك دەگەیەنن. ئەگەر پەیوەندییەکی ئۆرگانیکی و بابەتی لە نێوان ڕستەکان و دەربڕینەکان دانەبوو، ئەوا لە بری واتا، بەر پاڕادێکسی واتا دەکەوین. لە شیعری ئەو

نەوەیەدا، چونکە واتای شیعری نییە و لە گوتاری شیعرناگەن، ئیدی بە لایانەوە گرنگ نییە چی دەنووسن و چی ناودەنێن شیعر.(محمد قادر) لە شیعرێکدا دەنووسێت:_

من پێنج جار مردم..
چوارەم جار کە دواجار مردم..
یەکەم جار کە مردم..چونکە بە درێژایی مردنەکانی تردەژیام..

لە ڕاستیدا نەك مرۆڤ، بەڵکو هیچ بوونەوەرێك نییە پێنج جار بمرێت.مردن کردارێکی فیزیکی و ئەبستراکتە و تەنها یەکجار ڕوودەدات. شتێکە نییە بتوانرێت ئەزموونی بکەیت. بەو مانایەی بمرین و زیندووببینەوە.بۆیە ئەم زێدەگۆیە لە شیعر لە لایەکەوە خەسارکردنی وشەیە، لە لایەکی دیکەشەوە زۆریکردنە لە وتنی شتێك کە هیچ ڕاستییەکی تێدا نییە. هاوشێوەی ئەو حیکایەتە ئەفسانەییانەی باس لەوە دەکەن، کە سەری دێوەکە ئەوەندەی شاخێك و قاچی ئەوەندەی نازانم چی درێژ بوو، بۆیەشە ناونراون ئەفسانە، چونکە ئەقڵ و لۆژیك وەریاننناگرێت.گریمان ئەگەر ئەو دەربڕینانەش وەك وێنەی شیعری وەربگرین و بەو مانایەی لە شیعردا وشە ڕەهەندێکی تر وەردەگرێت، ئەوا هەرلە ڕووی ناوەڕۆکەوە نووسەری ئەو چەند وشانە بە بێ ئەوەی هەستی پێ بکات کەوتۆتە هەڵەوە. بۆنموونە:_ ئەو دەڵێت من پێنج جار مردم، کە واتە مردن لێرەدا کردارێکە پێنج جار ڕوویداوە.بەڵام دێڕێك دواتر، هەر خۆی ئەو بۆچوونەی خۆی ڕەتدەکاتەوە و دەکەوێتە پارادۆکسی واتاوە.ئەمجارەیان دەڵێت:-
(چوارەم جار کە دواجار مردم). لێرەدا چوارەم مردنەکە هەم مردنی چوارەمە، هەمیش مردنێکی دوایین جارییە. واتە مردنی پێنجەم بوونی نییە.ئەمە لە لایەك، لە لایەکی دیکەوە، کە مردنی یەکەم جار هەبوو، واتە پێشتر هیچ مردنێکی تر نەبووە. چونکە یەکەم، هێمایە بۆ سەرەتاو دەسپێك و بۆ یەکەم جار ئەنجامدانی کارێك. بەڵام ئەو نووسیویەتی:_
یەکەم جار مردم چونکە بە درێژایی مردنەکانی دیکە…

واتە بەرلە مردنی یەکەم، ئەو بە درێژایی چەندین جاری دیکەش لە ڕابردوودا مردووە، بەمەش ئەمە نابێ مردنی یەکەم بێت. ئەم جەختکردنەوەیە لە ڕووی ژمارەییەوە نەك هەر هیچ هونەرێکی تێدا نییە، بگرە بێ ئاگایەکی گەورەشە لەوەی کە نووسیویەتی. چونکە هەر خۆی وشە و دەربڕینەکانی خۆی بەتاڵ دەکاتەوە، مردن گەمەی منداڵان و یاری میکانۆ نییە تا چۆنمان بوێت بەو شێوەیە گوزارشتی لێ بکەین، تەنانەت هیچ پرسێك هێندەی مردن جێگەی تێڕامان

لێوردبوونەوە نەبووە لای مرۆڤ. کردارێکە تا ئێستاش مرۆڤ هیچ شارەزاییەکی لێ نییە، چونکە کارێکی خوداییە. ئەمە چ سەمەرەیەکە کەسێك دەیان جار بمرێت کەچی نەزانێت کەی بۆ یەکەم جارو کەی بۆدواجار مردووە؟ ئاخۆ دەکرێ ئەم ورێنانە لە خانەی شیعردا پۆڵین بکەین؟ بێگومان لای بەشێکی زۆری ئەو نەوەیەی ئێستا شیعر دەنووسێت، ڕۆشنبیریی شیعری نییە کە ڕەگێکی گەورەی لە نێو زماندایە. بەو مانایەی نازانن وشە لە چوارچێوەی فەرهەنگی زمانەوانی خۆی چ ئاماژەیەك دەگەیەنێت. ئەو نەوەیە بەشێکی زۆریان چونکە شیعر نووسین بە قسە ڕێزکردن تێگەیشتوون، ئیدی چۆن وشەکان لە دەقی شیعریدا بەرجەستە دەکەن، بەلایانەوە گرنگ نییە. چونکە ئەوان پێیان وایە شیعر تەنها خستنە پاڵ یەکتری چەند وشەیەکە، بۆیە بە بێ ئەوەی هەستی پێ بکەن دەکەونە هەڵەوە.(بژار حەکیم)نووسیویەتی:_

ئەو کوڕەی بە نوێژی نیوەڕۆ..
ئێستا نە ڕێگا هەیە نە سەفەر..
من لە نێوان دووری و تەنیاییدا
ڕێبوارێکی ڕەنگ زەردم..

هەر کەسێك شیعر بنووسێت و ئەلف و بێی زمان شارەزابێت، دەبێ بزانێت وشەی(ڕێبوار) لە زمانی کوردی چ مانایەك دەدات. بە کێ دەوترێت ڕێبوار؟ دەلالەتی چی دەگەیەنێت؟ کە ڕێبوار هەبوو، نابێ ڕێگاو سەفەریش هەبێت؟ بووە کەسێك ڕێبوار بێت و ئەم سەرو ئەو سەری شوێنەکان بکات بەڵام ڕێگای نەبێت؟ گریمان ئەو مەبەستی لە ڕێبوار ئەو حاڵەتە سایکۆلۆژیانەیە کە کەوتۆتە نێوان دووری و تەنیایی، وەلێ ئاخۆ ئەگەر لە نێوان دووری و تەنیاییشدا بێت و بچێت، مانای وانییە ئەو بە خەیاڵ سەفەر دەکات؟مەگەر مرۆڤەکان زۆر جار بە خەیاڵ هەموو دونیا تەی ناکەن؟ من نازانم کە ڕێگا نەبوو، ڕێبوار چ مانایەکی هەیە تەنها لە خەیاڵی ئەو شاعیرە نەبێت.ئەم پارادۆکسە لە نووسینی شیعردا، لە کاری وەستایەکی نەزان دەچێت کە خشتەکانی باڵاخانەیەك زۆر نا هونەری و نا ئەندازەییانە بخاتە سەر یەکتری و دواتریش دیوارێکی خوارو خێچ دەردەچێت. ئێمە لە سەرەتای ئەم وتارەدا نموونەمان لە شیعرێکی شێرکۆ بێکەس هێناوەتەوە. هەرخوێنەرێك بە وردی سەرنج لە ناوەڕۆکی شیعرەکەی بدات، دەزانێت کە شاعیر چەند ئاگایانە و هونەرییانە کاری لە سەر ئەو شیعرە کردووە و هیچ وشەیەکی شیعری نییە مانای ئەوی تر تەواو نەکات. یەکێك لە سیما دیارەکانی شاعیری سەرکەوتوو، قاڵبوونەوەیە لە زمان، تێگەیشتە لە بونیادی وشە و ئاماژە زمانەوانی و فەرهەنگییەکان.ئەم دەربڕینە وەك ئەوە وایە بڵێیت لە هاویندا بە

فرێكی ستووورباریوە.لە شیعری نوێدا و لە شیعر بە گشتی، وشە ڕەهەندێكی دیكەی واتای وەردەگرێت و دەشێ ببێتە میتافۆرێ شتێكی دیكە، وەلێ نابێ وشە و دەربڕینە شیعرییەكان خاڵی بن لە هەموو جۆرە واتاو مانایەك، شیعریش وەك هەر دەقێكی دیكەی ئەدەبی لە زمان پێكدێت، یەكێك لە ئەركەكانی زمانیش گەیاندنە، بەڵام لەو جۆرە بە ناو شیعرانەدا، زمان نەك هەرهیچ ئاماژەیەكی نییە، بەڵكو ڕۆڵێكی نێگەتیڤیش دەبینێت لە تێكدانی وشە و هەڵگێڕانەوەی ماناو سڕینەوەی ئەركی ڕاستەقینەی زمان. مانای چییە ڕێگا نییە و سەفەرنییە و ڕێبواریشی؟. بێگومان چەند بە ئەزموونی شیعری ئەو نەوەیە ڕابچین، ئەوەندە زیاتر پارادۆكسی لەو شێوەیەمان بۆدەردەكەوێت. ڕوونتر بەو ڕاستییە دەگەین كە بەشێكی زۆر لە وانە جیاوازی لە نێوان زمانی شیعری و زمانی ئاسایی ناكەن،قسەكردن و شیعرییان بەلاوە وەك یەكە.(سافی مەلا زادە) دەنووسێت:_

بردیان ڕەمی بكەن..
كەس نازانێ زەوی قووتی دا ..
یان ئاسمان هەڵیكێشا..

سەرەتا دەمەوێ ئەوە بۆ نووسەری ئەو چەند وشانە ڕوونبكەمەوە كە دەستەواژەی(نوێژی نیوەڕۆ) لە ڕووی مانای فەرهەنگییەوە(نەك ئایینی) چ دەلالەتێكی هەیە لە زمانی كوردی. ئەم دەربڕینە، دەربڕینێكی میللییانەی كۆنە لە زمانی كوردی و ئێستاش بەكار دێت. ئەم دەربڕینە واتە كارەكە هێندە ڕوون و بەرچاوبوو، هێندە ئاشكراو دیاربوو، هیچ گومان و پرسیارو بە دواداچوونێك هەڵناگرێت. چونكە وەك نوێژی نیوەڕۆ كە گەرم و دیارە، كارەكە دیارە. كەوتمان نوێژی نیوەڕۆ، شتێك نامێنێتەوە بە ناوی ئەوەی بپرسین چی لێهات؟بردیان ڕەمی بكەن، واتا دیارە كە بۆ كوشتن بردوویانە و بە نوێژی نیوەڕۆش بردوویانە. خوێنەر لێرەدا لە بەردەم كردارێكە كە ڕووینەداوە، بەڵام هیچ گومانی تێدا نییە كە ڕوودەدات. چونكە كارەكە و بكەرەكەش دیارە. واتە شاعیر وەك هەواڵێكی ڕاگەیانراو ئەوە دەگەیەنێت كە گەنجێكییان برد ڕەمی بكەن.بەڵام لە دوو دێڕی كۆتاییدا،بیری چێتەوە پێشترچی وتووە، بۆیە نازانێت گەنجەكە چی لێهات؟ زەوی قووتی دا، یان ئاسمان هەڵیكێشا.واتە كەوتێتە پارادۆكسی شیعرییەوە بە بێ ئەوەی هەستیشی پێ بكات. ئێمە وتمان ئەو نەوەیە چونكە شیعر بە قسە ڕێزكردن دەزانێت ، قسە ڕێزكردنیش هیچ پەیوەندییەكی بابەتی و ئۆرگانیكی لە نێوان وشەكان نییە، بۆیەشە بەرهیچ مانایەك لە شیعرەكانیان ناكەوین. هەر لەو ڕوانگەیەوە(ئاورنگ بەرزنجی) نووسیویەتی:_

خۆمنیش ئەتوانم بگریم..
بۆ نوقل و بوکە شووشەکەم..
دەئیتر بۆچی منداڵ نیم..
نادایەگیان مەگری..منیش وەك تۆ دایكێكم.
خەمەکانی تۆش هەڵدەگرم..

لە سەرەتای شیعرەکەدا، هێشتا ئەو خاتوونە منداڵە و بۆ نوقل و بوکە شووشە دەگریت، کەچی لە پڕێ دەبێتە کوڕێ و ئەمجارەیان نەك هەر منداڵ نییە، بەڵکو گەیشتۆتە قۆناغی دایکایەتیش! سەرنج لەو پارادۆکسییە شیعرییە بدەن. تۆ هێشتا هەرخەیاڵی بوکەشووشە دەکەی، ئیدی پێم ناڵێی چۆن توانیت خەمەکانی دایکیشت هەڵگری؟ کەسێك هوشیارییەکی هێندە سادەی هەبێت، کە دنیای منداڵانەی خۆی جێ نەهێشتبێت، ئیدی چۆن درك بەوە دەکات وێرای خەمەکانی خۆی، خەمەکانی دایکیشی هەڵگرێت؟ ئەم بێ ئاگایە لە زمان و دەربڕین، ئەم نەشارەزاییە لە گوزارشتکردن و بیناکردنی وێنەی هونەری لە شیعردا، خۆی لە خۆیدا دەلالەتە لەوەی کە ئێمە لە بەردەم چ سادەنووسی وگەڕەلاوژێیەك داین لای بەشێکی زۆری بە ناو شیعری ئەو نەوەیە.دەیان نموونەی دیکەی لەو شێوەیەشم لە بەردەستن، کە لە دەرفەتێکی تردا دێینەوە سەریان. ئەمەیە جەوهەری شیعر لای بەشێکی زۆری ئەوانەی لە ئێستادا شیعردەنووسن، شیعرێك کە کورد وتەنی:_(کەس نازانێ سەری لە کوێیەو بنی لە کوێیە!!)..

*پەراوێز:_ نموونەی شیعرەکان لە کتێبی(ئەلف) وەرگیراون کە ماڵی کتێب لە هەولێر ماوەیەك لەمەوبەر چاپ و بڵاویکردۆتەوە…

*ئەم لێکۆڵینەوەیە لە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ ژمارەی ڕۆژی پێنجشەممە ڕێکەوتی 26-9-2019 بڵاوکراوەتەوە..

ئیخوانەکان ستراتیژ و ئامانجەکانیان لەکوردستان …

مەحمود عەبدوڵڵا

لە هەرێمی کوردستان هەموو کاتێک ئیسلامیەکان دەسەڵا تبون لەناو دەسەڵات،لەڕێگەی پەروەردەکردنی تاکەکان لەسەر دونیابینی ئیسلامی کە لەواقیعدا دونیابینییەکی نادیموکراتی، نائەقڵانی، قەدەرگەرا، ،دژە کرانەوەو دژە ژنە. چونکە بۆهەر کەسێک شارەزایی ئیسلامی سیاسی بێت ، بەتایبەتیش ئیخوانەکان ،دەزانێت،دیموکراسی باوەڕێکی دوفاقەیە ،لە ڕاستیدا ئەوان باوەڕیان بەدیموکراسی هەیە ،وەک ئامرازێک بۆ گەیشتنە د□س□□□ات، ئەوەش سیاسەتی پۆپۆلیستیانەیە .ئەوان بەنا ڕاستەوخۆ ئەڵێن بەویستی خەڵک دەگەینە دەسەڵات و بەویستی خودا حوکم دەکەین،ئەوەش لەبەر ئەوەی لە ململانێی ئاشتیانەی دەسەڵات دەبێت پشت بەخەڵک ببەستیت ، ئەوە حەقیقەتێکە کە تە نهالە ڕێی باوەڕی دوفاقە هەزمدەکرێت لەلایەن ئیسلامیەکان .چونکە خودا تەنها لەجەنگدا فریشتە دەنێرێت بۆ سەر کەوتن بەسەر بێباوەڕاندا! لە کێبەڕکێی هەڵبژاردندا هەرچەندە شەیتانیش بیت دەبێت خۆت بکەیتە فریشتە، بۆیە باوەڕبون بەدیموکراسی تەنها تەکتیکە لای ئیسلامی سیاسی ، ئەوەش دانانە بەواقیع و خۆگونجاندنێکی زیرەکانەیە سازشی کاتییە لەسەر پرەنسیپ .

ئەمڕۆ لەهەرێمی کوردستان دەسەڵاتێک هەیە،کە بێباکترین دەسەڵاتە بەرامبەر داهاتوی کۆمەڵگاکەمان؛کە بێگومان ئەو بێباکیە لە پەروەردەکردنی تاکەکان بۆ ئەوەی نەبنە پارو□□کی ئاسان بۆ گورگەکانی ئایدیۆلۆژیا بێگانەکان خۆی بەیاندەکات ،لێرەدا مەبەستم لە “ئایدیۆلۆژیای بێگانە”هەموو ئەوئایدیۆلۆژیایانەیە کە تاکیکورد لە کێشە ڕاستەقینەکانی دوردەخاتەوە و بەرەو کێشەیتر ڕایدەکێشت، ئەو ئایدیۆلۆژیایەی کە هاوردەیە و هیچ پەیوەندی بە کۆمەڵگای ئێمە و کێشەکانییەوە نییە، بگرە سەرباری کێشەکانە و لەگەڵ خۆی کێشە هاوردە دەکات و وزەو هێزی کۆمەڵگا بەفیڕۆدەدات و کۆمەڵگای خستۆتە ناو جەدەلێکی پوچەوە. ئەوان هەست بە مەزڵومیەت ناکەن کە ئۆجالا ن دەستگیردەکرێ، بەڵام بۆ مورسی نوێژی مردو ئەکەن! ئەوان دەڵێن سیسی دیکتاتۆرە، بەڵام ئەردۆگان پیاوێکی دەست بە دەستنوێژە! ئەوان بۆ عەفرین ناگرین، بەڵام بۆ داعشەکانی باغۆز هاوریان لێ هەڵدەستێت. ئیخوانەکانی کوردستان، کەلقێکن لە اخوانیزمی جیهانی و کاردەکەن بۆ سەرخستنی ئەو پڕۆژە ئیخوانیە کە لە دوای ڕوخانی دەوڵەتی عوسمانی وەک هێزێکی دژە ئازادی و دیموکراتی ل□ بەرامبەر کرانەوەی کۆمەڵگا تێدەکۆشێت، لەڕواڵەت دا ئەقڵانی،دیموکرات ن. بەڵام ئەوە سیاسەتێکی چەواشەکارانەیە و

بەردەوام لەڕێگەی پەروەردەکردنی تاکیکورد وەک تابوری پێنجەم کاردەکەن ، ئەو تاکانەی کە ئینتیمای خۆیان نەماوە، دەبێت لەڕێگای ئایدیۆلۆژیاوە بە داگیرکەرەوە گرێبدرێن.

ئیخوانەکان لەگەڵ گەیشتنە دەسەڵاتی ئاکەپە ،کەوتنە پڕوپاگەندە بۆ ئەردۆگان، ئەو پڕوپاگەندەکردنەشیان بۆ ئەردۆگان لەژێر ناوی دین و ئیخوانیەتدا نەدەکرد، بەڵکو وەک لایەنگیری ئاشتی،دیموکراتخواز ،لایەنگری چارەسەری کێشەی کورد، بەڵام لەڕاستیدا ئەوە تەنها چەواشەکردن و خەڵەتاندن بو، ئەوان باکگراوەندە دینیەکەی کۆنە فەق"ئەردۆگانیان دەزانی، ئەوان دەیانزانی ئەردۆگانیش پێویستی خەڵک دەگاتە دەسەڵات، بەڵام پێویستی خۆی یان خوا کاردەکات. بەڵام ئەمە ی ئیخوانەکانکردیان،لەڕاستیدا دژی ئەو هێڵە فیکریە ئازادی خواز ە بۆ کە ئەمڕۆ لە سەرانسەری کوردستان کاریگەری هەیە. واتا ئومێدێکی درێینەبو بۆ پیاوێکی درۆزنی وەک

ئەردۆگان.ئیخوان لەسەرەتای سەرهەڵدانیەوە ، تاڕۆژی ئەمڕۆ ،سود لەهەموو ئامرازێک وەردەگرێت بۆ گەیشتن بە ئامانج.هێزێکی سیاسی پراگماتیکە لەسیاسەتی ڕۆژانەدا ،و لە ستراتیژدا دۆگماتیکە. بەگوێرەی بارودۆخ خۆیان دەگونجێنن ،ئەمەش وادەکات ئەو هێزە بە ئاسانی ئامانجەکانی دەستنیشان نەکرێت بۆ هەموکەسێک. اخلاقێکی ڕوکەشانە و سەرزارەکییان هەیە،واخۆنیشان ئەدەن مۆدێرن و دیموکراتن،وەلێ تەنها دەمامکی دیموکراسی و جلی مۆدێرنیان لەبەردا، بەڵام مەنهەج و باوەڕیان لە هێزێکی وەک داعش نزیکە،هەتا دەوترێت داعش لە ڕەحمی فیکری اخوان هاتۆتە دەر ،وەک ابوبکر بەغدادیش کۆنە ئیخوان بو. خۆ ئاشکرایە هەردوکیان یەک ئامانجیان هەیە، ئەویش دەستگرتن بەسەرجیهان و زیندوکردنەوەی خەلافەت. هەر لەگەڵ سەرهەڵدانی داعش ،و کەوتنە جوڵەی ئەردۆگان ئەم سێ هێزە،داعش،ئاکەپە، ئیخوان کەوتنە کارکردن ،و هەرسێکیان خزمەتی یەکتریان کرد کە تا ئێستاش لە ناو ئەو پەیوەندیە دان،تەنانەت میسری سەردەمی مورسیش ،چاوی بڕیبوە ئەردۆغان و پێشوازیەکی سوڵتانەی لێکرا ، بەڵام لەبەختی ئەمە مورسی و دەسەڵاتی ئیخوانەکان کۆتایی هات و پایەکی بەهێزی سوڵتان ئەردۆغان شکا . ئاشکرایە کە ئەردۆگان هەر لەسەرەتاوە پشتیوانی داعش بو"زهنیەتی ئەندامە باڵاکانی ئاکەپە لەداعش نزیکترە تا اخوان" بەڵام ئیخوانەکانی کوردستان هەموو ئامرازێک بەڕەوا دەزانن لە پێناو ئامانجەکەیاندا، خۆیان لە ئەردۆگانی بێ دەمامک لائەدەن،ئەو ئەردۆگانەی کە لە کوردستان ئیخوانەکان وەک فریادڕەسی ئیسلام و موسڵمانانیان دەبینی و بەردەوام بەشان و باڵیان هەڵدەدا !ئێستا کە ڕوخساری ئەردۆغان بەجیهان دەرکەوتوە، ئەوان ڕوی ڕەخنەکانیان

کردنەتە هەدەپ! یەکەک لە مەلا ئیخوانیەکانیش بە باغەز دەگریا و بە ئە ردەگانی دەوت پیاوە دەست بە دەستنوێژەکە هەمومان بیستمان و بینیمان. ئیخوانەکان بانگەشەی ئیسلامەکی میانڕەو دەکەن ،واخۆیان دەردەخەن کە جیاواز لە سەلەفیەکان بیردەکەنەوە سەبارەت بەژن، بەڵام لەڕاستیدا وانیە، پێویستە هەرکەس ئەوە بزانێت ئیخوانەکانی کوردستان، ئاکەپە دژی ئازادی ژنن و ئەوە پرەنسیپە بەئەوان، چونکە کاتێک ئازادی کۆمەڵگا بەئازادی ژنەوە بەسترابێتەوە، بە مانەوەی کۆمەڵگا دەبێت ئایدیۆلۆژیای پیاو، براموسڵمانەکان بەردەوام فشاری ئایدیۆلۆژی لەسەر ژن پەیڕەو بکات، بە ئەو مەبەستە خودی ژن بەکاردێنن، کادیری خوێندەواری ژن ،لەحیزبدا بانگەشە بە ئایدیۆلۆژیای پیاو دەکات! ئەمە وەک ئەوەیە”گوێرەکە چەقۆی قەصاب بلێسێتەوە” ئەوان دەیانەوێت لە هەڵبژاردندا دەنگی ژنان بەخۆیان ببەن، ئەگەرنا ئەوان باوەڕیان بەوەهەیە کە شوێنی ژن مەتبەخە. ژن کە حیجاب نەبێت وەک چوکلێتەکە کە دانەپۆشرابێت، ئەو مغاڵەتەیە وادەکات کەسێتی ژن لەژێر ناوی خۆشەویستی و ڕێز بکوژن، بەڵام بەدیوەکەیتردا ئەم مغاڵەتەیە پێمان دەڵێت ژن کاڵایە وەک چوکلێتە خاوەنی خۆی نییە.لەبەرامبەردا ژنی ئازاد هەیە کە لەسەر ئاستی فیکری شەڕی زهنیەتی نێرانەی ئیخوان و ئاکەپە دەکات لە پەناو دروستکردنی دونیایەکی هاوسەنگ لەنێوان ژن و پیاودا،لەهەمانکاتدا لەگۆڕەپانی جەنگیشدا لەبەرامبەر داعشدا کە ئامرازی ئاکەپەبو، تێکۆشان و بگرە لەسەردەستی ژنی ئازاد و شەڕڤانان لوتی داعش شکێندرا. لەڕووی سایکۆلۆژیەوە، بە پیاوی کلاسیک و خێڵەکی و موسڵمان ئەوە هەزم ناکرێت،ژن لاواز نەبێت،چونکە بەلای ئەوانەوە ژن نابێت جێگای هەبێت و کاریگەری هەبێت لەسەر بڕیاری بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا. پێشیان وایە ئەو فەلسەفەیەی باوەڕی با ئازادی ژن و یەکسانی ئەرک و مافەکان هەبێت،ئەوە دەبێتە ئاینی چوارەم و وەک بەدیلی ئاینی سێیەم خۆی دەخاتە ڕوو. لەبەر ئەوە تەواوی هێزە ئایدیۆلۆژیە کۆنە پەرست و دۆگما و پیاوسالارەکان لەوخاڵەدا کۆکن کە دەبێت دژایەتی ژنی ئازاد بکرێت!

ئیخوانەکان لەکوردستان لە گەمەکانی هەڵبژاردن سود لە ژنی کلاسیک وەردەگرن و دەنگی پێ کۆدەکەنەوە، بۆیە لەڕووی سیاسیشەوە دژی فەلسەفەیەکن کە ئازادی ژن بکاتە بنەما بۆ ئازادی کۆمەڵگا،چونکە کاتێک ژن ئازاد بێت، ئیتر ڕۆڵی ئەوپیاوانە ، ئەوڕابەرە ئیسلامیانە هیچ نابێت و ئەقڵی کۆمەڵگا لە ژێر کۆنتڕۆڵیان دەردەچێت.

پێویستە هەمو کوردێک ئەوە بزانێت،ئیخوانەکان لەئێستادا لەکەسێتی ئۆجالاندا هێرش دەکاتە سەر ئازادی ژن، بەو واتایەی کە لەدان لە ئۆجالان لەدانە لەفەلسەفەکەی بۆ ئازادی ژن. چونکە ئاشکرایە

بیرکردنەوەی ئیخوان بەستراوەتەوە بەگون و پێیان وایە ژنی ئازاد پاکیزە نییە، ئەوە نهێنییەکەکە نادرکێندرێت، دەبێت بخوێندرێتەوە لەناو دەربڕینەکانیان. وەک پزیشکێکی دەروونی دەڵێت: ئەو پیاوانەی پێیان وایە ئافرەتی سفور بەڕەوشتە هەردو بەشی مێشکیان لەتورەکەی گونیان دایە.

لەکاتێکدا دەبێت ئەوە بڵێم، بەدرێژایی مێژووی ئیسلامی سیاسی دژایەتی گەندەڵی و خراپی بەڕێوەبردنی دەسەڵاتیکوردیان قۆستۆتەوە و لە ڕێگەی دژایەتی دەسەڵاتی کوردی، فرمێسکی تیمساحی دەڕێژن بۆ خەڵک و کۆمەڵگەمان بەڵام لەڕاستیدا ئەوان دەیانەوێت بڵێن کورد بە بەڕێوەبردن نابێت! دەبێت لەلایەن خەلیفەیەکی موسلمانی ناکورد بەڕێوە ببرێین. واتا دژایەتی ئەوان جاشایەتییە لە ژێرناوی خۆشەویستی خەڵکدا. لەکاتێکدا لەمێژودا خراپتر لە بەڕێوەبردنی دەوڵەتی عوسمانی دەگمەنە. دیکتاتۆرتر لە ئەردۆگانیش دەگمەنە. ئیخوانەکان لە ژێر ناوی ڕەخنە و پاراستن لەهەڵە ڕودەکەنە ئەردۆگان کە وەک ئەژدیهایەک خەریکە کۆمەڵگای تورکیاش قوتدەدات. بۆیە ئەمڕۆ تەنانەت مناڵەی ورتکەی ئیخوانیش ڕەخنەی ئاپە و هادەپ و ...دەکەن. ئەگەرچی ئەوان جاشایەتی کلاسیک ناکەن، زۆر مۆدێرنانە دەیکەن و لایەنگری بۆ ئەردۆگان دەشارنەوە و دەیانەوێت بڵێن ئەوە پەکەکەیە ، ئەوە هەدەپەیە سیاسەتی هەڵە دەکات و ئەردۆگان لەکورد هاردەکات، بەڵام ئەردۆگان بەڕاگەیاندنی میساقی میللی وەڵامیان ئەداتەوە و ئەڵێت: درۆ ئەکەن. ئاخر برا درۆزنەکان، چۆن لەگەڵ زیهنیەتی ئاکەپەو ئەردۆگان بگونجێین. کە سواری خەونی خەلافەت بوە. ئەم درۆ و دەلەسەیەتان لەچییە! ئەم جاشایەتی فیکریە بۆچی؟ بۆ ئەوەی عوسمانیە نوێکان بتان بەنەوە بەجیهادو فتح و داگیرکاری وڵاتان. یان بۆ ئەوەی وەک سوڵتان سەلیم پێتان بڵێت: نەکەرە خۆشەویستەکانم. فەلسەفەی ئەجالان تەنها پەیوەندی نەوان گون و بیرکردنەوەتان دەبڕێت، واتان لێدەکات فەربن کە ژنیش مرۆڤە، دەکرێ لەدەرەوەی حەقەیەتی پیاو بەیاربدات و بیربکاتەوە، دەکرێ باشترین جەنگاوەر بێت. دەکرێت ژنیش بەبێ حیجابی سەرپێندراوی پیاو هەبێت، پێتان ئەڵێت خەلەلەکە لە ئەقڵی ئەوەدایە نەک لەسەری ژندا. ئەقڵی ئەوە بەگەن بوە و مەشولەی لەنیشتوە.

ئەوە ئامانجتان ئەوەیە کۆمەڵگا ئازاد نەبێت، چونکە کۆمەڵگەی ئازاد خوافە پەرست و دژە ژن نییە، ستراتیژی ئەوەش مانەوەی کۆمەڵگایە لەو دۆخەدا.

مەحمود عەبدوڵڵا

کۆدەکانی کۆمەکی مافیایی! … ئاسۆ کمال

کاتێک خەڵکی شاری کەلار، لە بەرامبەر گوێنەدانی حکومەتی هەرێم بە مەرگی هاوڵاتیانی گەرمیان بەهۆی پەتای کۆرۆناوە، بانگەوازیان کرد کە “خۆمان شاری خۆمان ڕزگار دەکەین”، یەکێتی نیشتمانی وەک تاڵانچی ئەم ناوچەیە، ترسی ئەم دەست پێشکەرییە جەماوەرییەی لێ نیشت کە ببێتە هۆی لەدەست چوونی پێگەی دەسەڵاتدارێتی. هەربۆیە هەرکام لە دوو باڵی هاوسەرۆک و سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای سیاسی و بەرژەوەندی یەکێتی نیشتمانی کوردستان کەوتنە خۆ. لاهور شێخ جەنگی بە “بەخشینی موچە”ی ستافی تەواوی نەخۆشخانەی قەڵا بەسەرجەم پزیشکان و کارمەند و فەرمانبەران، وە(دەرباز کەسرەت رەسوڵ) یش بە دابین کردنی ٤ ئامێری پێوانی ئۆکسجین . هەرچەند ئەم کۆمەکانە لەژێر فشاری دەستبردنی خەڵکە بۆ بەڕێوەبردن و دابینکردنی تەندروستی گشتی خۆیان. بەڵام ئەم جۆرە کارانە و مەبەستی ئەم دەسەڵاتدارانە دەبێ باش بناسین کە بەدوای چییەوەن؟
ئەمە پێی دەوترێ “کۆمەکی مافیایی” کە ئەم دوو باڵە دەسەڵاتدارە “موچە و پێویستییەکانی کەرتی تەندروستی”ی خەڵکی گەرمیان و بەشێکی کوردستانیان دەست بەسەردا گرتوە و کەچی بەناونیشانی خێر و بەخشین بەشێکی ناچیزی بە خەڵک دەفرۆشنەوە.
پرسیارەکە ئەوەیە، ئەگەر حکومەت و بودجە و داهاتی کوردستان هەیە بۆچی ئەم دەسەڵاتدارانە بەناوی شەخسی خۆیانەوە خەریکی دابەشکردنی موچە و پێویستی تەندروستین بە نەخۆشخانەیەک؟ بۆچی موچەی هەموو پزیشک و کارمەندی تەندروستی هەموو کوردستان نادەن کە دوو مانگە لە پێشی بەرەی شەڕی کۆرۆنادان ؟ بۆچی ئەو ١٠ ملیار دۆلارەی داهاتی فەرمی کوردستانە ئەمڕۆ ٢٥٪ ناخەنە خزمەت دابینکردنی ئەم پێداویستییە تەندروستیانەی خەڵک و موچەی کارمەندانی تەندروستییەوە؟ بۆچی ٠،٥٪ بودجە بە کۆرۆنا دادەنێن و لەکاتێکدا دەزانن کە چ حاڵەتێکی کتوپڕ و ئیمەرجنسی هەیە و هەموو حکومەتەکان ناچارن بودجەی گەورە بۆ ڕوبەڕوبونەوەی ئەم پەتایە دابنێن؟
بێگومان وەڵامی ئەم پرسیارانە دەبێ لەو سیاسەتەدا بۆی بگەڕێین کە پێی دەڵێن “ئیدارەی مافیایی”. “کۆمەکی مافیایی” بەشێک لەو شێوازە

لە بەڕێوەبردنی مافیاییە، کە یەکێتی و پارتی لە سێ دەیەی ڕابردووی دەسەڵاتیاندا پیادەیان کردووە و ئێستا بونەتە شارەزاترین بەڕێوەبەری فۆرمی مافیایی، کە هیچیان کەمترنیە لە حکومەتە مافیائاساکانی ئەمریکای لاتین.

دەست بردنی یەکێتی و پارتی بۆ گۆڕینی موچە و دابینکردنی پێویستیەکانی تەندروستی گشتی بە خێر و سەدەقەی سەرۆکە حزبیەکان، خۆی بەشێک لە سیاسەتی نەهێشتنی کەرتی گشتی تەندروستی و تاڵانکردنی لەلایەن کۆمپانیاکانی حزبی و سەرمایەدارە حزبیەکانەوە. ئەوان لەم ڕێگەیەوە دەیانەوێ بەرپرسیاریەتی حکومەتەکەیان لە دابینکردنی موچە و پێویستی تەندروستی لادەن و هاوکاتیش وەلائی حزبی و شەخسی لە ڕێگەی بەخشینی موچە و دابینکردنی چەند ئامێرێک و کەمەکێکەوە بەدەست بهێنن. لەبەرەوە ئیتر کارمەندانی تەندروستی چیتر چاوەڕێی موچەی فۆرمی نابن و ناڕەزایەتی دەرنابڕن ئەگەر موچە نەدرێ، بەڵکو دەبنە چاو لە دەستی مەرحەمەت و بەزەیی هاوسەرۆک و سەرۆکە حزبیەکان.

ئەم دەخە بێگومان بەم کەمەکە مافیایانە پینە و پەڕۆ ناکرێ و ڕێگا چارەی بەرگرتن بە مەرگی زیاتر و بێکاری و بێ موچەیی تەنیا لە سەرتاسەری کردنەوەی ئەم جۆرە دەست پێشکەریە هەرەوەزیانەی خەڵک خۆیان و بانگەوازی “خۆمان شاری خۆمان ڕزگار دەکەین” ی شاری کەلار و شارەکانی تری کوردستاندایە. ئەمڕۆ دکتۆر و کارمەندی تەندروستی خەڵک دەبێ بەم چەشنەی کەلار لە دەوری یەکتر کۆببنەوە و دەست بدەن بە کاری هەرەوەزی بەرەوڕووبوونەوەی گوێ نەدانی حکومەتی هەرێم بە دۆخی مەترسی تەندروستی لە کوردستان و تاڵانکردنی کەرتی حکومی تەندروستی لەلایەن کۆمپانیا حزبی و سەرمایەدارەکانەوە و خۆمان ڕێگاچارەیەک بدۆزینەوە بۆ فریاکەوتنی تەندروستی گشتی هاوڵاتیانی کوردستان.

تەندروستی گشتی مافی هەموو هاوڵاتیانە کە بە خۆڕایی و لە بودجەی گشتی کوردستان دەبێ دابین بکرێ. هەربۆیە پێویستە هەموو خەڵکی کوردستان دژی فرۆشتن و بە تاڵانکردنی کەرتی تەندروستی حکومی ببینەوە بە کۆمپانیا حزبی و سەرمایەدارەکان ، لەبەر ئەوەی ئەمە دزینی بەشی کرێکار و کارمەند و خەڵکی کوردستانە لە داهاتی کاریان و لە داهاتی کۆمەڵگەی کوردستان . پێویستە داواکاربین کە بودجەی کەرتی تەندروستی زیاد بکرێ بۆ ٢٥٪ بە تایبەت لەم کاتی پەتای کۆرۆنا ڤایرۆسدا (کۆڤی١٩)، تاکو پێویستیەکانی پاراستنی تەندروستی و موچەی تەواوی کارمەندان دابین بکرێ.

ئەوە ٢٨ هەزار کارمەندانی تەندروستین کە داکۆکی لە پاراستنی تەندروستی گشتی دەکەن، لەبەرئەوەی پێویستە ئەوان لە ئیدارەی

کەرتی گشتی بەشداربن و ئاگاداربن لە بودجە و داهاتەکەی. وە لەو شوێنانەی حکومەت ناوەندەکانی کەرتی گشتی چۆڵ دەکا ئەم گروپانەی کارمەندانی تەندروستی کاربکەن بە پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە و دروستکردنی ئیدارەیەکی هەرەوەزی لە جێگایدا.
ئەگەر یەکێتی و پارتی و حکومەتی ئەم حزبە بورژوزیانە دەیانەوێ لە پەتای کۆرۆناشدا لە ڕێگەی ئیدارەی مافیاییەوە خەڵکی کوردستان بهێننە سەر چۆک بە ناچارکردنیان بەم ڕاهاتن لەگەڵ بێ موچەیی و ڕووبەڕووبونەوەی مەرگی کۆرۆنا بە بێ بوونی پاراستنی تەندروستی، ئەوا ڕێگە چارەی خەڵکی کرێکار و کارمەند و کەم دەرامەتی کوردستان دروستکردنی تیم و گروپی پاراستنی تەندروستی گشتی خۆیان و ڕزگارکردنی داهات و سەروماڵی تەندروستی گشتی و بودجەی کوردستانە لە دەست ئەم باندە مافیایانەی حکومەت بەسەر خەڵکدا دەکەن. ئەوکات لە دەرگای هەر شارێکی کوردستاندا ئەم دروشمەی کەلار بە بەرزی دەشەکێتەوە، “خۆمان شاری خۆمان ڕزگار دەکەین”.

ئاسۆ کمال

١٤ تەموزی ٢٠٢٠

چەمەرییەکانی من … فەرەیدوون سامان

زیخەڵانە هەواری ئەم پیرە درەختە ک[illegible]
کە لە بەری وشکبووی پەلکە گیاکان
چەندین وەرز
چەندین ساڵ
هەر خوێنە بەرگی گەڵاکان،
درەختەو سێبەری بۆ خۆی نییە
لە ڕێگەکانی هەڵگەڕاوەتەوە
من نەمزانی
ئاخۆ رەگەکان لە رەگەزی بەرد بوون
تا گەڵاکانی
تەرم ئاسا بەناز هەڵوەرن…

لە پاش ئەو سەبەرە سوورانەش
چەندین خەرمانەی تەرمی زیندوو
لە نەو شەپەلی گەڕەکی هەڵچوودا
لە ئاویلکەدان بە…

ـ ـ ـ

درەختەکان چوونەوە نەو ئینجانەی فەرامۆشی
پردەکان بەسەر رووبارەکانەوە رووخان
کۆترەکان مەمیاکران
لە نەو هەڵانەی دڕکندا
خەونی فەینیان
بە باڵندەکانی دارستان شیکردەوە
لە نەو قەدی کلەری ئەو درەختانە
هێلکە زێڕینەکان
بەچووە ماری لە ترووکا
مارەکانیش باڵی داەیان لە هەوا،

ئەو شەوانەی قەڵای ئەو مەردانە بوون
تەمەنی درێژی نامەبوونیان
لە بەردەم هەتاوی خۆشبەختی راکشاند…
لە خولانەوە و
هەڵاتن
ئاوابوونی خۆر
شەربەتی جاویدانیان نۆشی و
بە دیداری تیشکەکان
شاد نەبوون…

قودسییەتی مردن بوو
گۆرانییان بە پێشوازی تەڕیی باران چڕی و
بەر لە داکردن
وشکبوونەوە،

بەر بەیانی وڵاتی زیخەڵانە
یان واڵاکردنی گرێ ئاڵۆزەکانی دەروونی
ئەو مەردانەی
بە چاوی خۆیان
مەرگی درەخت و
کۆترو
سووتانی

هێلانەکانیان بینی
بە سۆزی گۆرانییەکی ئاوارە
لە گەرووی خوێناوی ئاواز
بە ماچی ژەهر
زەردەخەنەی سەراب
چەمەریان گێڕا
بۆ سەفەری
سەختی ئەو رێبوارانەی
کە لە زنار و لوتکەکان یاخی بوون
لە سۆزی ئەو عیشقە نامۆییەی
توڕەیی تەورەکانی هێور دەکردەوە
سروودیان بۆ قات و قڕی باران دەچڕی
گڕە هەڵایساوەکانی ئاگرستانی کینەیان
خامۆش دەکرد
بوون بە هەتوانی برینی ئاوێنە شکاوەکانی ئاسۆ
سیمای تەڵخی رۆژگاریان سڕییەوە،

نزاو پاڕانەوەی دەستێکی شەکەت بوون
بەدوورایی و
پانتایی
تکای نیگاکان
چەمەریان گێڕا…

چەمەری وڵاتی زیخەڵانە
بەدرێژایی راکشانی
لە سەر شۆستەی ئازارەکان
سێبەری پیرۆزی
بە سەر هەواری ئەو درەختە کڵۆلە پەرت کردەوە
رۆیشتن
ئەوانیش
سێبەریان نەبوو…

فەرەیدوون سامان
ئابی ١٩٩٦
کەمپی قەمتەران- پیرانشار

مانیفێستی عەشق… بەشی دەیەم
…تێکست: ستیڤان شەمزینی

لەو دووری دوورەوە گۆرانییەکی نامۆ بچڕە
تا من لە نزیکی عەشقی خۆمی تیا ببینمەوە

حکایەتێک هەیە نەنکم لە مناڵیا بۆی گێڕاومەتەوە
تۆ دەبیت بە مرواری و لە دڵی دەریادا ئەتدۆزمەوە

جارێک بە بەردەم چاڵە دۆزەخییەکانی دڵما گوزەر بکە
تاکو بە یەک نەرمە نیگات ببێتە باخچەکانی عەدەن

ئێوارەیەک لە دوورگەی ئەوین بە تامەزرۆییەوە چاوەڕێت دەبم
بۆ ئەوەی شەوێکی بەهەشتی لە باخەکانی عەشق بەسەر ببەین

لەم خامۆشیی و کپبوونەی مەملەکەتی دڵتا
هاتووم وەک کەنارییەک گۆرانی ئەوینت بۆ بڵێم

هەمیشە لێم دڵنیابە بۆ هیچ شوێنێک ناڕۆم
تەنها شارەزای ئەو رێیەم بۆ لای تۆم دەهێنێتەوە

تۆ هەر تەنها بۆ یەک جار بڵێ خۆشم ئەوێی
من لە قامووسا هەزاران مانای بۆ ئەدۆزمەوە

هەر چەند دەریایەکی بێ ئۆقرە و نائارامیت
بە کەشتییە چارەگەدارەکانەوە خۆمت لێ ئەدەم

کاتێک من و تۆ لە کوچەی ئەویندا بە یەک دەگەین
سەراپای گیانی یەکتر لە شیلەی ماچ هەڵدەکێشین

یەک کاس شەراب لە مەرکانەی عەشقی من بنۆشە
بزانە چ مەستییەکی جاویدانی ئەتگرێتە خۆی

هەر لەم چرکەوە دوو باڵ بە فڕین ئامادە بکە
ئەوەتا ئاسمانی خۆشەویستی هاتۆتە پێشوازیمان

قومێ ئاوی سازگار لە تاڤگەی ئەوینت ئەخەمەوە
تاکو زمانم لە شیعرێکی تردا بە جوانیت بپژێ

ئەزانی دەنگت وەک گمەی کۆتر لە گوێما یە؟
کەچی باوەڕت نەئەکرد، هەلانەکەت لە دەما یە

دڵنیابە دوو هەندەی ژمارەی تاڵەکانی قژت
شیعرم لە گەنجینەی هەستما بە ئامادە کردووی

فنجانێک لە قاوەی شیرینی عەشقم بخۆرەوە
تا قوفڵی ژەنگگرتووەکەی دەرگای دڵم بکرێتەوە

ستۆکهۆڵم – سۆلنا

ئاگایی چینایەتی و یەکخراوبوون، مەرجی سەرەکی دەربازبوونە لەم بارودۆخەی ئێستای کوردستان

ئاراستەی مارکسیستی هاوچەرخ

بناغەی سەرەکی قەیرانی هەلومەرجی ئەمڕۆی کوردستان وەک بەشێک لە وڵاتی عێراق، هەمان ئەو پایە بابەتیانەیە کە لە ئاستی جیهاندا بەهۆی قەیرانی ئابوری و قووڵبوونەوەی ئەم قەیرانە بەهۆی پەتای کرۆناوە دەرکەوتوون. بازاڕی کوردستان وەک بازاڕێکی کەڵەکەی سەرمایە لە ئاستی ناوچەییدا، نیشاندەری سەرجەم لێکەوتەکانی قەیرانی سەرمایەیە لە ئاستە جیهانییەکەیدا. ئەم قەیرانە فراوان و دامەنگیرە، لە ئاستی جیهانیدا، پڕۆلیتاریای هەر وڵاتەی ڕووبەڕووی ڕاپەڕین و شۆرش کردەتەوە.

هەلومەرجی سیاسی کوردستان و هێزهاوسەنگی نێوان هێزە سیاسییەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی و ئیسلامی سیاسی و هاوکێشە سیاسییەکان و دابەشکردنی سنوری نێوان زۆنەکان و بەشی هەریەکە لە لایەنە سیاسییەکان، وە بەتایبەت هەردوو هێزیە دەسەڵاتداری زۆنی سەوز و زەرد، ڕاستەوخۆ پەیوەندە و گرێدراوە بە ململانێ و کێبەرکێی نێوان وڵاتانی زلهێزی دنیا و ناوچەکە. گۆڕانی هاوکێشەی ئێستا بۆ هاوکێشەیەکی تازە و ئاڵوگۆڕ لە پێگەی هێزە بورجوازییەکاندا گریمانەی ئێستا و قۆناغی ئایندەیە.

لاوازبوونی پێگەی ئەمریکا لە ئاستی جیهانی و دەرکەوتنی هێزی ئابوری گەورە و چنگی سەربازی بە توانای جیهانی، لاوازی لە ڕادەبەدەری حکومەتی ناوەندی عێراق… پێکەوە هەم هۆکاری فشارن بەسەر ناوچەی کوردستانی عێراق، وە هەم هۆکاری ڕاکێشانی هێزی

وڵاتانی دەورووبەرن بە ناو قوڵایی کوردستان. بەتایبەت کە هەردوو وڵاتی تورکیا و ئێران لە سایەی ئەم هەلومەرجەدا ئامانجیان فراوانکردنەوەی دامەنی پێگە و نفوزیانە لە ناوچەکەدا. بەم پێیە، ئارامی و سەقامگیریش لە کوردستان، ڕاستەوخۆ بەستراوەتەوە بە جێگیربوون و ئارامی تەواوی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستەوە کە بەپێی سیستەمێکی تازەی جیهانی، لە ناوچەکەدا پێکدێت.

لە کوردستان، بە جیاواز لە باوەڕی ڕای گشتی، هیچ جۆرە حکومەتێک نیە لە ئاستی کوردستان و ئەو سێ پارێزگایەی کە بەڕەسمی ناسراوە بە کوردستان. بەڵکو کوردستان دوو ناوچە و دوو زۆنی تەواو جیاوازە و دەگەڵ ئەو سنورەیە کە لە ٣١ی ئابی ١٩٩٦ وە دیاریکراوە و تا ئێستا لە باری سیاسی و عەمەلی و ئیداری و خزمەتگوزاری و ئابوری و کۆنترۆلی ئەمنی و سەربازییەوە کاری پێدەکرێت. پێشتر لەساڵی ١٩٩٢ و دوای ئەنجامی هەڵبژاردن هێزهاوسەنگیەکەی بە جۆرێکی دیکە بوو ، و ناونرا فیفتی فیفتی. “حکومەتی هەرێم” ناونیشانێکە بۆ ونکردنی سیاسەتی سەرمایەدارانە و هەڵلوشین و کەڵەکردنی سەرمایە و هاتنە دەرەوەی هێزە فیعلییەکان لە ژێر باری بەرپرسیارێتی واقعی و هەڵواسینی بە گەردنی “حکومەتی هەرێمدا”. حکومەت ئەفسانەیەکە، تەنها بۆ هەڵخەڵەتاندن و موچە خواردن و شاردنەوەی گەندەڵییەکان و بە لاڕێدابردنی خەڵک و خەباتی پڕۆلیتیاریای کوردستان.

چینی پڕۆلیتاریای کوردستانی عێراق، وەک چینێک هەم خاوەن تەجروبەیەکی فراوان و کەڵەکەبووی خەباتکارانە نیە، و هەم لە ڕێکخراوی حزبی و جەماوەری خۆی بێ بەشە. بەڵام لەهەمانکاتدا، بەپێی باری ئابوری لە ڕادەبەر ئاڵۆز و نەدانی موچە و کەمی ئاستی موچەکان و گرانی کاڵا پێویستەکان لە چاو ئاستی موچەدا و هەروەها نەبوونی فرسەتی کار و بەم پێیە هەڵکشانی ئاستی بێکاری، بەتایبەت دوای قەیرانی چەند ساڵەی ئابوری سەرمایەداری لە ئاستی جیهان و کوردستان و قوڵبونەوەی زیاتری بەهۆی قەیرانی کۆرۆناوە، هەلومەرجەکە بە ئاستێک گەیشتووە، کە ناڕەزایەتیەکان جگە لە مامۆستایان، کارمەندان و کرێکارانی تەندروستی و بێکاران و لاوان و بەشێک لە هێزەکانی پۆلیس و پێشمەرگەی گرتەتەوە، و لە هەمانکاتدا قوڵبونەوەی لە ڕادەبەدەر وبێوێنەی قەڵشتی چینایەتی، کردەتە واقعیەتی گەورە و دیاری ئەم قۆناغە . ئەم هەلومەرجە بابەتییە- دەسەڵاتی سەرمایە، توانایی ئابوری هێجگار لاواز بووە- زەمینەی کۆمەڵایەتی ڕاپەڕینی جەماوەری هێناوەتە پێشەوە.

بەبوونی ئاگایی چینایەتی پرۆلیتاریای کوردستان و ئاستێک لە ڕێکخراوبوون و تەحەزوبی چینایەتی خۆیان، و ئامادەبوونی وەک هێزێکی سەربەخۆیی چینایەتی، هیچ ئاسۆیەکی دیکە بۆ ڕزگاربوون و

باشتربوونی ژیانی خەڵکی کوردستان نابینرێت. ڕاپەڕینی پرۆلیتاریای کوردستان بێ ئامادەییەکی لەم چەشنە، بێ ئاکام دەمێنێتەوە. هەنگاوی یەکەم بۆ هەر هێز و حیزب و لایەنێکی مارکسیستی، ئاستێک لە ڕێکخراوبوون و یەکگرتووبوونە پێش هەر ڕاپەڕین و شۆڕشێک کە تیایدا هوشیاری چینایەتی ئامادە بێت. بەبێ ئەم پایە چینایەتییە، هەر ئاڵوگۆڕێکی سیاسی لە ئاستی دەسەڵات و فەرمانڕەوایدا ڕوویدات، بە قازانجی چینی پرۆلیتاریا و خەڵکی ستەمدیدەی کوردستان نابێت، بەڵکو بزوتنەوە و هێزێکی تری بورژوازی بە پاڵپشتی وڵاتێک لە وڵاتەکانی ناوچەکە و جەمسەرێکی زلهێزی جیهانی، دووبارە لە ژێر ناوی کۆمەڵێک دروشمی هەڵخەڵەتێنەرانەدا، دەسەڵات دەگرێتەوە. چینی پڕۆلیتاریای کوردستان پێویستی بە دووبارەکردنەوەی تەجروبەکانی چەند ساڵی ڕابوردوو نییە لە جیهانی عەرەب و عێراق، کە تیایدا کرابوونە لەشکری هێزە بورجوازییە جیاوازەکان.
دەستپێکی هەر بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە لە هەلومەرجی ئەمڕۆدا لە هەر وڵات و ناوچەیەکدا بێت، لەوانە کوردستان، ئاگایی چینایەتی پرۆلیتارییە، بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانە بەبێ ئاگایی چینایەتی ڕوونادات. هەنگاوی سەرەتایی ئەم بابەتە ئۆبجێکتیڤە ئاستێک لە یەکگرتووبوون و ڕێکخراوبوونی بەشە جیاوازەکانی پرۆلیتاریا و جەماوەری بەش مەینەتە لە ڕێکخراوەکانی خۆیان، لە شوێنی کارو ژیانی خۆیاندا.
هەنگاوی سەرەتا و یەکەمی حزب و لایەن و گروپە سۆشیالیستەکان، لەم ڕێبازەدا، هەوڵدان و خەباتی بێ وچانە لە پێناو بەرزکردنەوەی ئاگایی چینایەتی و خەباتکردنی بەردەوام لە پێناو یەکگرتووکردن و بەدیهێنانی زەمینەی خۆڕێکخراوکردنی پرۆلیتاریا لە ئاستی فراواندا، لە ناوەندەکانی کار و گەڕەک و هەر جوگرافیایەکی سیاسیدا کە خۆیان بڕیاری لەسەر دەدەن، لە بەرانبەر سیستەمی سەرمایەداریدا وەک سیستەمێکی کەمایەتی. سیستەمێک کە ماوەی سی ساڵە لە ڕێگای بورجوازی کوردەوە وەک پرۆ لیبڕالیزمی تازە، جگە لە برسێتی و بێکاری و گرانی و بێکارەبایی و سەرکوتی ئازادییەکان چی دیکەی بەرهەم نەهێناوە.
پراتیکی کۆمۆنیستی لە ڕاستای هوشیارکردنەوەی کرێکاران و هەڵسوڕاوانی فعلی ناڕەزایەتی جەماوەری لە ئێستادا، لە ڕێگای وەڵامدانەوە بە ڕێگرییەکانی بەردەم خەباتی چینایەتیان دژ بە دەسەڵاتی سەرمایە لە کوردستان. تێکۆشانی بێ وچان لە پێناو دابینکردنی زەمینەی خودی و بابەتی گونجاو بۆ یەکگرتووکردن و سەرتاسەریکردنەوەی ناڕەزایەتییەکان بە دەوری خواستی مووچەدا، وەک گەورەترین و فەوریترین خواستی ئەمڕۆی چینی پرۆلیتاریا و

فەرمانبەرانی کوردستان و هەوڵدان لە پێناو سازدانی زەمینەی گونجاو، کە بوار بدات بە خۆ ڕێکخراوکردنی کرێکاران و فەرمانبەران و توێژە کەمدەرامەتەکان لە شوێنی کارو ژیانی خۆیاندا، لە ڕێکخراوە جەماوەرییەکانی خۆیاندا. دابینکردنی کۆنکرێتی ئەم هەنگاوە پراتیکیانە زامنی ئاستێک لە ئامادەیی چینی پرۆلیتاریا و خەڵکی ستەمدیدە دەکات بۆ بینینی ڕۆڵێکی سەربەخۆ و پێشڕەو لە گریمانەی ڕوودانی هەر ڕاپەڕین و شۆڕشێکدا.

ئاراستەی مارکسیستی هاوچەرخ

١٥. تەموزی.٢٠٢٠